

ТИПОВА ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПРАНТУРИ

Спеціальність 25.00.04 – місцеве самоврядування

ТЕМА 1. Загальна характеристика місцевого самоврядування

Загальна характеристика місцевого самоврядування: поняття, принципи та функції.

Загальна характеристика основних концепцій (теорій) місцевого самоврядування. Державна та громадська теорії місцевого самоврядування. Інші теорії місцевого самоврядування. Розвиток теоретичних поглядів про природу, функції та завдання місцевого самоврядування в Україні.

Місцеве самоврядування в системі народовладдя. Місцеве самоврядування та державне управління. Співвідношення місцевого самоврядування з регіональним управлінням. Державна регіональна політика та розвиток місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування та громадянське суспільство. Організація взаємодії місцевого самоврядування і політичних партій у процесі розвитку громадянського суспільства.

Основні системи місцевого самоврядування. Англосаксонська і континентальна системи місцевого самоврядування та їх особливості. Система рад та їх виконавчих органів.

ТЕМА 2. Виникнення та розвиток місцевого самоврядування

Еволюція становлення місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах на сучасному етапі.

Зародження і розвиток місцевого самоврядування в Україні. Історичні етапи розвитку місцевого самоврядування в Україні. Місцеве самоврядування в Україні до 1917 р. Місцеве самоврядування в конституційних актах України періоду 1917-1920 рр. Місцеве управління в Україні за радянських часів. Відродження та розвиток місцевого самоврядування після проголошення незалежності України.

Основні тенденції розвитку місцевого самоврядування в Україні.

ТЕМА 3. Загальні засади організації місцевого самоврядування

Територіальна основа місцевого самоврядування в Україні. Територіальна організація влади та рівні місцевого самоврядування в Україні. Особливості місцевого самоврядування у Києві та Севастополі, а також у містах із районним поділом. Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Муніципальний рух в Україні.

Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні. Система нормативно-правових актів, які регламентують відносини у сфері місцевого самоврядування.

Міжнародні правові акти з питань місцевого самоврядування. Роль Європейської хартії місцевого самоврядування у становленні правових основ місцевого самоврядування в Україні.

ТЕМА 4. Територіальні громади як первинні суб'єкти місцевого самоврядування

Поняття територіальної громади. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Правосуб'єктність територіальної громади. Добровільне об'єднання територіальних громад. Обмеження прав територіальних громад на місцеве

самоврядування. Символіка територіальних громад. Статути територіальних громад.

Форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

Місцеві референдуми: поняття, предмет, порядок призначення та проведення. Рішення місцевого референдуму.

Місцеві вибори: поняття і види. Порядок призначення та проведення.

Загальні збори громадян та інші форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

Громадські слухання: методологія організації та проведення.

Органи самоорганізації населення: мета та завдання створення, організація діяльності.

ТЕМА 5. Ради – представницькі органи місцевого самоврядування

Правовий статус сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад. Служба в органах місцевого самоврядування.

Порядок формування та організація роботи рад. Сесія – основна організаційно-правова форма діяльності рад. Порядок скликання сесій рад. Питання, що вирішуються виключно на пленарних засіданнях рад. Рішення рад.

Постійні та тимчасові комісії рад: порядок формування, функції і організація роботи.

Правовий статус депутата ради: повноваження та гарантії депутатської діяльності.

Секретар сільської, селищної, міської, районної в місті ради: особливості його правового статусу.

Регламент сільської, селищної, міської ради, районної в місті, районної та обласної ради.

Взаємовідносини місцевих рад з місцевими органами виконавчої влади.

ТЕМА 6. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад.

Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради

Поняття виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті ради.

Правовий статус виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Порядок формування, склад та організація роботи. Взаємовідносини виконавчого комітету з відповідною радою.

Відділи управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Порядок формування та організація роботи.

Акти виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад.

Виконавчий апарат районної, обласної ради. Президія районної, обласної ради.

ТЕМА 7. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради

Правовий статус сільського, селищного, міського голови: порядок обрання, повноваження, відповідальність. Несумісність посади сільського, селищного, міського голови з іншими видами діяльності. Гарантії діяльності. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови.

Акти сільського, селищного, міського голови. Особливості правового статусу голів районних у містах, районних та обласних рад.

Особливості правового статусу міського голови у Києві та Севастополі.

ТЕМА 8. Компетенція органів місцевого самоврядування

Поняття компетенції органів місцевого самоврядування. Принцип розподілу повноважень між представницькими органами місцевого самоврядування сільськими, селищними, міськими головами та виконавчими органами місцевого самоврядування.

Загальна та виключна компетенція сільських, селищних, міських рад.

Загальна характеристика повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Галузеві повноваження виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

Повноваження сільських, селищних, міських голів.

Компетенція районних та обласних рад. Делегування повноважень районних та обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям.

ТЕМА 9. Комунальна власність як матеріальна основа місцевого самоврядування

Комунальна власність: поняття і суть. Суб'єкти та об'єкти права комунальної власності. Склад і структура комунальної власності. Формування та перспективи розвитку комунальної власності в Україні.

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо володіння, розпорядження та користування комунальною власністю. Форми, методи та важелі управління комунальною власністю.

ТЕМА 10. Фінансова основа місцевого самоврядування

Місцеві фінанси в державній фінансовій системі. Формування фінансів місцевого самоврядування. Шляхи стабілізації і зміцнення фінансів місцевих органів влади.

Місцеві бюджети. Бюджет розвитку. Доходи та видатки місцевих бюджетів. Збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів.

Порядок розробки, розгляду і затвердження місцевого бюджету. Фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів державної виконавчої влади. Бюджетні слухання. Контроль за виконанням місцевого бюджету. Аудит бюджету.

Місцеві податки і збори та їх роль у забезпеченні фінансової незалежності місцевого самоврядування. Історичні аспекти створення місцевих податків і зборів в Україні. Місцеві податки в зарубіжних країнах.

Фінансово-кредитні ресурси місцевого самоврядування: поняття і структура. Муніципальні позики. Місцеві фінансові інститути. Фінансові ресурси підприємств, що перебувають у комунальній власності. Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах.

Реформування міжбюджетних відносин в Україні.

ТЕМА 11. Управління розвитком територій та місцевим господарством

Принципи, форми та види місцевого планування. Структура організації, управління та фінансування місцевого планування. Розробка генеральних планів, зонінгів, планів земельного господарського устрою, систем місцевих земельних кадастрів, планів, прогнозів розвитку населених пунктів. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Управління та сприяння розвитку територіальних господарських комплексів. Реформування економіки адміністративно-територіальних одиниць. Зайнятість і ринок праці. Розвиток підприємництва.

Регулювання земельних відносин та охорони навколишнього середовища. Основні функції органів місцевого самоврядування у сфері використання та охорони земель, інших природних ресурсів і охорони довкілля.

Роль соціальної інфраструктури в комплексному розвитку населених пунктів. Партнерство у наданні громадських послуг. Розподіл повноважень та функцій міждержавними органами, органами місцевого самоврядування та приватними структурами в управлінні місцевим господарством.

ТЕМА 12. Відповідальність органів місцевого самоврядування

Поняття та підстави відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами

Дострокове припинення повноважень органів місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови.

ТЕМА 13. Гарантії та захист прав місцевого самоврядування

Поняття і система гарантій місцевого самоврядування. Конституційно-правові гарантії місцевого самоврядування. Фінансово-економічні гарантії місцевого самоврядування.

Захист прав місцевого самоврядування у відносинах з державними органами, підприємствами, установами та організаціями.

Обов'язковість рішень місцевого референдуму, актів та законних вимог органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Захист права громадян на участь у місцевому самоврядуванні.

Судовий захист місцевого самоврядування

СПИСОК

рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні : кол. монографія / В. О. Антоненко, М. О. Баймуратов, О. В. Батанов та ін. ; за ред. В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. – К. : Атіка, 2007. – 864 с.

2. Біленчук П. Д. Місцеве самоврядування в Україні : навч. посібник / П. Д. Біленчук, В. В. Кравченко, М. В. Підмогильний – К. : Атіка, 2000. – 304 с.

3. Бойко-Бойчук О. В. Державне управління розвитком міста : моделі та механізми / О. В. Бойко-Бойчук. – К. : Університетське видавництво “ПУЛЬСАРИ”, 2010. – 234 с.
4. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні / Т. Г. Бондарук ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2009. – 607 с.
5. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія / В. І. Борденюк. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 573 с.
6. Бюджетний кодекс України : кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1309814513081846>. – Назва з екрану.
7. Вакуленко В. М. Територіальна організація влади в Україні : опорний конспект до дистанційного курсу / В. М. Вакуленко, О. С. Ігнатенко, О. М. Коваль, В. С. Колтун. – К., 2004. – 80 с.
8. Ворона П. В. Місцеве самоврядування і політичні партії в Україні : монографія / П. В. Ворона ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Харків : ХарPI НАДУ “Магістр”, 2008. – 183 с.
9. Всесвітня Декларація про місцеве самоврядування // Місцеве самоврядування. – 1997. – С. 95–97.
10. Демиденко В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні (у схемах) : посібник / В. О. Демиденко. – К. : КНТ, 2007. – 440 с.
11. Діловодство в місцевих органах влади : навч. посібник / за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого ; авт.-упоряд. : Т. В. Іванова, А. П. Лелеченко, Л. В. Литвинова [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Акад. муніцип. упр. – К. : НАДУ, 2010. – 212 с.
12. Дробенко Г. О. Стратегічне планування розвитку територіальних громад : метод. посібник / Г. О. Дробенко, Р. Л. Брусак, Ю. І. Свірський ; Центр муніцип. і регіон. Розвитку, Міжнар. фонд “Відродження”. – Львів : СПОДОМ, 2001. – 118 с.
13. Дробот І. О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект : монографія / І. О. Дробот ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 312 с.
14. Економіка міст: Україна та світовий досвід : навч. посібник / В. М. Вакуленко, Ю. Ф. Дехтяренко, О. І. Драпиковський та ін. – К. : Основи, 1997. – 244 с.
15. Європейська хартія місцевого самоврядування : хартія від 15.10.1985 : ратифікована законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036. – Назва з екрану.
16. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні : підручник / авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, О. С. Ігнатенко [та ін.] ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : НАДУ, 2010. – 401 с.
17. Земельний кодекс України : кодекс від 25.10.2001 № 2768-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14&p=1307593454447649>. – Назва з екрану.
18. Зітер Ж. Політико-адміністративні системи ЄС. Порівняльний аналіз / Жак Зітер ; пер. з франц. В. Ховхуна. – К. : Основи, 1997. – 321 с.
19. Иванов В. В. Муниципальный менеджмент : справ. пособие / В. В. Иванов, А. Н. Коробова. – М. : ИНФРА, 2002. – 718 с.

20. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України: історія, теорія, практика / О. П. Кириленко. – К. : НІОС, 2000. – 384 с.
21. Коваленко А. А. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: Питання теорії та практики / А. А. Коваленко. – К. : Довіра, 1997. – 181 с.
22. Козюра І. В. Місцеве самоврядування в Україні. Становлення та еволюція : навч. посібник / І. В. Козюра, О. Ю. Лебединська. – Ужгород : Патент, 2003. – 224 с.
23. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 502 с.
24. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр : за станом на 04 лют. 2011 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1307359376863318>. – Назва з екрану.
25. Кравченко В. В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права) : навч. посібник / В. В. Кравченко, М. В. Пітнік. – К. : Арарат-Центр, 2001. – 176 с.
26. Куйбіда В. С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії : монографія / В. С. Куйбіда, М. С. Куйбіда, О. О. Бабінова. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2008. – 467 с.
27. Куйбіда В. С. Сучасні проблеми і регіональні особливості місцевого самоврядування в Україні / відп. ред. І. В. Розпутенко. – Львів : Літопис, 2001. – 176 с.
28. Куйбіда В. С. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах : зб. наук.-аналіт. та навч.-метод. матеріалів, норм.-прав. актів з питань впровадж. стандартів доброго врядування на місц. рівні / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов ; М-во регіон. розв. та буд-ва України, Центр дослідж. питань регіон. і місц. розв. та сприяння адм. реформі. – К. : Крамар, 2010. – 258 с.
29. Лазор О. Я. Місцеве самоврядування: вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посібник / О. Я. Лазор. – Львів : Ліга-Прес, 2002. – 464 с.
30. Муніципальне право України : підручник / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
31. Основи місцевого самоврядування сільських громад : навч. посібник / за ред. М. К. Орлатого. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 386 с.
32. Основи муніципального права України : навч. посібник / за ред. М. І. Корнієнка. – К. : Знання, 2000. – 118 с.
33. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. – Львів : Літопис, 2002. – 196 с.
34. Пархоменко В. Громада планує майбутнє : практ. посіб. зі стратегічного планування розвитку міст / В. Пархоменко, В. Прошко // Аспекти самоврядування. – 2000. – № 2. – С. 1–20.
35. Пархоменко В. Проблеми місцевого самоврядування в Україні 1990-х років / В. Пархоменко. – К. : Вид-во СП “Українська книга”, 1999. – 252 с.
36. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : закон України від 10.07.2010 № 2487-VI : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2487-17&p=1309816397858973>. – Назва з екрану.
37. Про всеукраїнський та місцеві референдуми : закон України від 03.07.1991 № 1286-XII : із змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1286-12&p=1309816397858973>. – Назва з екрану.

38. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : закон України від 23.03.2000 № 1602-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25. – С. 195.

39. Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні : указ Президента України від 30.08.2001 № 749/2001 : зі змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. – Назва з екрану.

40. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів : постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 № 1359 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 1. – С. 29.

41. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.

42. Про місцеві державні адміністрації : закон України від 09.04.1999 № 586-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14&p=1309816397858973>. – Назва з екрану.

43. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності : закон України від 03.03.1998 № 147/98-ВР : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=147%2F98-%E2%F0&p=1309816397858973>. – Назва з екрану.

44. Про службу в органах місцевого самоврядування : закон України від 07.06.2001 № 2493-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2493-14&p=1309816397858973>. – Назва з екрану.

45. Про столицю України – місто-герой Київ : закон України від 15.01.1999 № 401-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=401-14&p=1307359376863318>. – Назва з екрану.

46. Регіональна політика в країнах Європи: уроки для України : навч. посібник / за ред. С. Максименка. – К. : Логос, 2000. – 170 с.

47. Регулювання земельних відносин у сучасному місті : монографія / Ю. Ф. Дехтяренко, О. І. Драпиковський, І. Б. Іванова, О. К. Чеботарьова ; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – К. : НАДУ, 2009. – 155 с.

48. Розвиток громад і регіонів України : [проект Київ. центру Ін-ту Схід-Захід] / В. Гудак, Г. Линевиц, О. Бойко-Бойчук та ін. ; за ред. С. Максименка. – К. : Логос, 1999. – 163 с.

49. Розвиток місцевого самоврядування в Україні: стан, проблеми, перспективи / М. О. Пухтинський, П. Т. Павленчик, В. М. Князєв ; Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України, УАДУ. – К. : Логос, 2002. – 212 с.

50. Самоврядування та територіальна організація влади в Польщі / за заг. ред. Я. Гонцяжа. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 184 с.

51. Територіальна організація влади в Україні: статус і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / за заг. ред. А. П. Зайця ; уклад. : О. М. Семьоркіна, І. І. Чипенко, Л. В. Нефедова ; М-во юстиції України. – К. : Видав. дім “Ін Юре”, 2002. – 928 с.

52. Ткачук А. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід / А. Ткачук, Р. Агранофф, Т. Браун. – К. : Заповіт, 1997. – 188 с.

53. Чапала Г. В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико-

правовий аналіз / Г. В. Чапала ; Академія правових наук України, НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування. – Харків : Право, 2006. – 219 с.

54. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти / Ю. П. Шаров. – Дніпропетровськ : Вид-во УАДУ, 2001. – 303 с.